

mizma J. Kleutgen D. I., koji je gotovo bez prekida boravio u Rimu od 1843.—1880. U njegovom su društvu isusovci Taparelli i Liberatori, koji su kao tomisti u svezi sa braćom Serafino i Domenico Sordi (isusovcima), a ovima je bio učitelj kanonik u Piacenzi Vincenzo Buzzetti. On je prvi u Italiji zastupao tomizam proti Lamennaisovim kriteriološkim nazorima. Iza toga dolaze tomisti (S. Sordi) u dodir sa Rosminijem, koji je pod utjecajem Kanta i Malebranche-a. Napominjem sve to samo zato, da upozorim na puteve, kojima naš pisac vodi do onih učitelja, koje već zato moramo upoznati, jer im možda dugujemo zahvalnost za našu tomističku filozofiju.

Z.

Geyser J.: Schelers Phänomenologie der Religion. (Herder 1924.)

Pod utjecajem novokantovske filozofije i modernizma još je i danas u središtu filozofskog — napose religijskog — umovanja pitanje o našoj spoznaji Božje egzistencije. Proti (metafizičkoj) teodiceji, koja iz empiričkog svijeta dokazuje egzistenciju samosebnog bića (ens a se), u kome analitički nalazi attribute Božje naravi, postavlja »intuicionizam« izvor religijskog saznavanja u emocionalne čine. Pod tim se ne misli Schleiermacherovo čuvstvovanje, niti Kantova praktička vjera, nego neposredna intencija spoznajnog objekta ili intuicija neposredno datog Božanstva u duhu ljudskom. Ovaj nazor upravo i ne poriče mogućnost i znanstvenu valjanost dokazivanja egzistencije Božje, ali smatra da religijsko doživljavanje imade svoju zasebnu sferu, koja se psihološki može karakterizirati kao »ljubav«. Njoj pripada prvenstveno značenje u postanku religijske svijesti, jer ona

znači duševno gledanje apsolutne vrijednosti u Bogu, čiju egzistenciju možemo iza toga i doumljivanjem saznavati.

Ova se ideologija genetički nadovezuje na Bergsona i poglavito na Husserlovu fenomenologiju. Otuda je i potekao predstavnik nove religijske filozofije Max Scheler. Njegova djela (Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik, Halle 1916.; Zur Phänomenologie und Theorie der Sympathiegefühle, Halle 1913., 2. izd. Wesen und Formen der Sympthie, Born 1923.; Abhandlungen und Aufsätze, Leipzig 1915.; Vom Ewigen im Menschen I., Lpzig 1921.) podvrgao je kritici Erich Przywara S. J. (Religionsbegründung, Herder 1923.), a njega upotpunjuje Geysler. Već je Geysler prema Scheleru zauzeo stajalište u svom prijašnjem djelu o Augustinu (Augustin und die phänomenologische Religionsphilosophie der Gegenwart, Münster 1923.); a u najnovijoj knjizi ističe Geysler još jače opreku platonsko-augustinske nauke o »neposrednom« znanju i skolastičkog (posrednog) dokazivanja egzistencije Božje. Geyslerova su opažanja veoma kritička i treba ih poznavati.

Z.

Dr. W. Koppers: Unter Feuerland-Indianern. Eine Forschungsreise zu den südlichsten Bewohnern der Erde mit M. Gusinde. Mit 74 Abbildungen auf Tafeln und im Text 1 Karte. Stuttgart 1924. Verlag Strecker und Schröder. 8^o, 234.

Najodličniji učenik P. W. Schmidta poduzeo je početkom g. 1922. naučno putovanje na Ognjenu zemlju. Pratio ga je M. Gusinde, također učenik P. Schmidta i sada ravnatelj etnološkog muzeja u Santiagu (Čile), koji je već prije u dva maha, g. 1919. i g. 1920.,

posjetio tamošnje Indijance. Diješe se u tri plemena: Alakaluf, Ona i Jagan. Ekspedicija je gotovo isključivo bila posvećena plemenu Jagan, koje obitava na skrajnjem jugu Ognjene Zemlje t. j. napučene zemlje uopće. Po svom geografskom položaju i po svojoj kulturi pripadaju Jagan najstarijim narodima zemlje, a napose moraju se smatrati najbližim kulturnim srodnicima izumrlih Tasmanaca i danas još živog plemena Kurnai u jugoistočnoj Australiji (isp. Bog. Sm. XI. br. 4. str. 462.). Prije 50 godina brojili su Jagan još oko 2500 duša. Danas ih ima čistokrvnih jedva 70—80! Bilo je dakle skrajnje vrijeme za temeljito izučavanje njihove originalne kulture, napose duševne, koja je još uvijek bila nepoznata. Posebnu pažnju iziskivalo je pitanje njihove religije, jer su bili proglašeni potpuno areligioznima. W. Koppers i M. Gusinde definitivno su riješili to pitanje. I Jagan naime imaju inicijacijone ceremonije za mladiće i djevojke (isp. l. c.). Istraživačima je uspjelo, da steknu povjerenje Jagana u tolikoj mjeri, te su nesamo smjeli prisustvovati inicijaciji, nego su po njoj na posve propisan način bili primljeni među prave članove plemena. Postali su dakle »Jagani«. A na taj način saznali su prastare plemenske tradicije o originalnoj religiji, koju su Jagan prije pomno skrivali pred svim Evropejcima, jer nijesu bili članovi plemena. U središtu njihove religije stoji jasna i čista ideja jednog i osobnog Najvišeg Bića, koje među ostalim nosi naziv Hitapuan = moj otac. Frapantna paralela s plemenom Kurnai u jugoistočnoj Australiji (isp. l. c. str. 463.)! Jaganski religiju osobito karakterizira molitva: Jagani mole često, napose u nevolji, mole srdačno kratkim i spontanim zazivima, uopće govore

u molitvi kao djeca svome ocu. Međutim do njih su došle i neke socijalne uredbe matrijarhatske (poljodjelske) kulture od plemena Ona, odnosno od Patagonaca, ali stoje u profimbi s inicijacijom ceremonijama, a to već po sebi dokazuje, da te uredbe originalno ne pripadaju Jaganima.

Sve nalaze i otkrića izlaže W. Koppers potanko u više manjih poglavlja, i to u glavnom onim redom, kojim je do njih došao. Najprije opisuje povod putovanju, put i dolazak na Ognjenu Zemlju (str. 1.—13.), zatim prva poznanstva s Jaganima i kratki posjet k plemenu Ona (str. 13. do 41.). Slijedi potanko opisivanje pripravâ i provedbe inicijacijom ceremonija (Čiehaus) u šest dana s prikazom moralnog života Jagana (str. 41.—101.). Odmah nadovezuje prikaz svetkovine (Kina), preuzete od Ona (str. 101.—135.). Iscrpivo izlaže vjeru u Najviše Biće, njegova imena i tekstove molitava (str. 135.—158.). Prikazuje vjeru u prekogrobni život i žalobne svečanosti (str. 158.—170.). Nadalje donosi točne podatke o magiji, koja je u svezi s uredbama, preuzetima od Ona, o mitologiji i običnom praznovjerju (str. 170.—212.). Napokon opisuje igre kod Jagana, karakterizira pojedine osobe, s kojima se pobliže upoznao, i crta općeniti karakter plemena (str. 212.—235.). Odlazak s Ognjene Zemlje i planovi čilenske vlade za produženje života jaganskih ostataka završuju cijeli prikaz rezultata ekspedicije (str. 235.—239.). Kazalo stvari, imena i slika (str. 240.—243.) olakšava upotrebu djela.

To je izvor prve ruke, pun podataka, koji su od najveće važnosti za religijsku povijest (hierologiju). Djelo je pisano laganim stilom, više

u formi pripovijedanja, premda ga je autor predao filozofskom fakultetu u Beču kao habilitacionu radnju iz (opće) etnologije. Znanstvena mu je vrijednost uistinu velika, a držim, da je predmet već sam po sebi zanimiv i za šire krugove, kojima je prilagoden stil. Posebno osvaja velika ljubav autora za njegove nove »suplemenike«, inače izgubljenu djecu ljudsku, narod na umoru. Toplo preporučam svima.

Dr. A. Gahs

Jesus Christus. Sein Leben, seine Lehre und sein Werk. Von Dr. August Reatz, Professor der Theologie in Mainz. gr. 8^o (VIII u. 354 S.; 1 Titelbild) Freiburg i. Br. 1924, Herder. G.-M. 5.50; geb. in Leinwand G.-M. 7.50.

Pitanje o vrijednosti kršćanstva nije sašlo s dnevnog reda, nego je i u poratno vrijeme ostalo glavnim životnim problemom svakog misaonijeg čovjeka. No to se pitanje ne da riješiti bez dubokog, kritičkog poznavanja Krista, njegovog života, nauke i rada. A. Reatz obrađuje ovu temu svestrano, promatrajući je napose u vezi sa svim modernim problemima, koji tobože hoće da podadu objektivnu sliku historijskog Krista. Iz auktorove analize Kristove pojave probija Kristova slika kao tip posve historijskog lica, čija je u egzistencija i čudotvorna djelatnost iznad svake kritičke sumnje. Kraj toga nam pokazuje auktor posvemašnju skladnost u čitavom Kristovom životu te ističe, kako svakolika vebna historija kršćanstva može da imade svoj adekvatni razlog jedino u Kristu kao svome uzročniku.

Djelo imade tri glavna dijela: U I. dijelu (u 4 poglavlja) prikazan je život i osobnost Gospodinova. Kad je u 4. poglavlju raspravio auktor teško pitanje o mesijanskoj samosvjesti Gospodinovoj te time uhvatio čvrsto tlo za razumijevanje Kristove nauke, obrađuje u 2. dijelu temeljno pitanje mesijanskog evanđelja. U tri poglavlja raspravlja se ovdje ponajprije o novoj vjeri, koju nam je Očeva dobrotu podala u

Evanđelju, zatim o Božjem kraljevstvu, u kojem se Očeva dobrotu kroz Evanđelje odražuje i konačno o »novom zakonu« t. j. o religiozno-čudorednim temeljima, sadržaju i značenju Kristovih zapovijedi. U 3. je dijelu (u 2 poglavlja) sadržana duboka apologija Crkve i njezinih sakramenata. U zaglavku sažet je sav argumentat djela u tezi: Evanđelje je blaga vijest o objavi Očeve dobrote kroz Sina snagom Duha Svetoga. Ta je blaga vijest započela zemaljskim Kristovim djelovanjem, kojeno je i nadnaravno i izvan svake kritičke sumnje, a nastavlja se u Crkvi kroz vijekove. U čuvanju i širenju ove blagovjesti stoji sva bit kršćanstva i katolicizma.

Dr. S. B.

J. Geysler, Einige Hauptprobleme der Metaphysik. Mit besonderer Bezugnahme auf die Kritik Kants. Herder 1923.

A. Deneffe S. J., Kant und die katholische Wahrheit. Herder 1922.

Pri zaključku dvjestote godišnjice Kantova rođenja nije još prekasno, da oglasimo ova dva omanja, a veoma korisna fil. spisa, koja s našeg stajališta osvjetljaju Kantov noumenalizam t. j. negaciju metafizike. Ovaj (nakon Huxleya) agnosticizam kaogod što je rezultat Kantova umovanja (»transcendentalna dijalektika«) a predskazan već u predgovoru »Kritike čistog uma«, tako je u novijoj filozofiji (Sigwart, Paulsen...) posmatran Kantov antimetafizicizam (u spoznajno-teoretskom smislu) kao definitivni obračun sa skolastičkom filozofijom ili barem s njezinom naukom o Bogu, duši i slobodnoj volji (Külpe). Zato je Geysler — i ako najsamostalniji, držim možda i najjači — savremeni aristotelovski skolastik (koga gdje koji na pr. u Italiji sa naše strane naprosto otklanjaju) — ponovno iza tolikih sistematskih svojih djela uzeo u pretres osnovna neka pitanja, o kojima zavisi mogućnost metafizike (= spoznaje metafizičkih ili metempiričkih ili iskustveno-neopazljivih objekata). U 1. poglavlju analizira ljudsku spoznaju uopće, za tim izlaže prve ontološke pojmove, koje priručimo Bogu, da napokon prelazi na princip kauzal-